

บรรณานุกรม

1. เอกสารภาษาไทย

ก. เอกสารชั้นต้น

1. เอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ได้อธิพิมพ์

วชิรญาณ, ห้องสมุด. จดหมายเหตุกรุงธนบุรี จ.ศ. 1138 เลขที่ 6,6/ก.

_____ จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173 เลขที่ 21.

_____ จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1174 เลขที่ 3.

_____ จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1176 เลขที่ 12.

_____ จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1178 เลขที่ 3.

_____ จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1201 เลขที่ 23.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 4 หนังสือราชการกรมพระกลาโหม
จ.ศ. 1214 - 1215 เล่ม 5.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาณสมุคพิเศม จ.ศ. 1240 - 1241 เล่ม 4.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาณสมุคพิเศม จ.ศ. 1241 - 1242 เล่ม 20.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาณสมุคพิเศม จ.ศ. 1241 - 1242 เล่ม 21.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาณเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1230 - 1231
เล่ม 1.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาณเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1231 - 1232
เล่ม 2.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาญเอกสารกรมพระกลาโหม
จ.ศ. 1232 - 1233 เล่ม 4.

เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1233 - 1234
เล่ม 6.

เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1236 เล่ม 11.

เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1236 - 1237
เล่ม 12.

เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1237 เล่ม 13.

เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1237 - 1242
เล่ม 15.

เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1238 - 1239
เล่ม 16.

เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1239 - 1240
เล่ม 17.

เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1240 เล่ม 18.

เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1241 เล่ม 22.

เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1241 - 1242
เล่ม 24.

เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบาญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1242 - 1243
เล่ม 25.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบัญเอกสารกรมพระกลาโหม
จ.ศ. 1242 - 1243 เล่ม 29.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบัญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1243 เล่ม 31.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบัญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1243 - 1244
เล่ม 32.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบัญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1244 เล่ม 34.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบัญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1245 เล่ม 38.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบัญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1245 - 1246
เล่ม 40.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบัญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1245 - 1247
เล่ม 42.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบัญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1246 - 1247
เล่ม 44.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบัญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 1247 - 1248
เล่ม 50.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 สารบัญเอกสารกรมพระกลาโหม จ.ศ. 108 เล่ม 57.

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ.4.1/6 เรื่องการทำเหมืองในมณฑลภูเก็ตและขอพนักงาน
แผนที่ไม่ออก (18 มีนาคม ร.ศ. 111 - 15 มีนาคม ร.ศ. 115).

_____ เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ.6.1/1 เรื่องพระราชบัญญัติบ่อแร่ (15 มีนาคม ร.ศ.
113 - 17 มีนาคม ร.ศ. 117).

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ.6.1/2 เรื่องพระราชบัญญัติ
เรื่องจะลดอากรคีนุก (17 - 22 ตุลาคม ร.ศ. 115).

เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ.6.1/6 เรื่องจดหมายกราบบังคมทูลของพระเจ้านั่งยา-
เชอกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์.

เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ.6.1/32 เบ็ดเตล็ดกรมราชโลหกิจ (13 มีนาคม ร.ศ.
119 - 17 สิงหาคม ร.ศ. 128).

เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ.6.1/36 เรื่องเก็บภาษีแร่ต่าง ๆ ซึ่งนำไปค้าขายกับ
ต่างประเทศและค้าแร่ (27 เมษายน ร.ศ. 123 - 14 มกราคม ร.ศ.
128).

เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ.6.4/3 หนังสือราชการปี 109 เรื่องขออนุญาตทำ
บ่อแร่ต่าง ๆ ในพระราชอาณาเขตสยามและขอรับผูกขาดซื้อแร่ต่าง ๆ (30
มกราคม ร.ศ. 108 - 28 มกราคม ร.ศ. 111).

เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ.6.4/4 มิสเตอร์ชิซากับมิสเตอร์คันลอม ขออนุญาตทำ
ถ่านศิลาในแขวงเมืองกระปี่ (3 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 111 - 12 ธันวาคม ร.ศ.
114).

เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ.6.5/6 เรื่องมิสเตอร์เยมสวอก ขอทำบ่อแร่คีนุกหัวเมือง
ชายทะเลตะวันตก (29 มกราคม ร.ศ. 111 - 5 เมษายน ร.ศ. 112).

เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ.6.5/8 เรื่องจัดการเหมืองแร่คีนุกทางภูเก็ต ตะกั่วป่า
มีเรื่องของอินนิเนียไปตรวจสอบสายน้ำบ่อแร่ เป็นต้น (7 พฤษภาคม ร.ศ. 112 -
24 พฤษภาคม ร.ศ. 127).

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ.6.5/95 มิสเตอร์บัวร์ (Mr. E. Byron Moors) ชาวอเมริกัน ขอทำเหมืองแร่ดีบุกในจังหวัดศารัฐบาลมณฑลภูเก็ต (11 มิถุนายน - 7 ตุลาคม ร.ศ. 128).

เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ.10.2/4 กล้ายป่าในมณฑลภูเก็ตทำเป็นป่าน (19 เมษายน ร.ศ. 128).

เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ.10.2/5 รายงานกะประมาณการปลูกต้นยางรับเบอเมืองตรัง (ม.ท).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.13.1/1 เรื่องผูกปี่เงิน (25 เมษายน - 9 ตุลาคม ร.ศ. 110).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.13.1/5 เรื่องการผูกปี่เงิน (4 มิถุนายน - 17 พฤษภาคม ร.ศ. 117).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/1 เรื่องบัญชีเงินฝิ่น (ร.ศ. 106 - 111).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/2 เรื่องภาษีฝิ่นเมืองภูเก็ต (17 ธันวาคม ร.ศ. 108).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/3 เรื่องภาษีอากรเมืองตะกั่วทุ่ง (24 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 109 - 3 ธันวาคม ร.ศ. 111).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/4 จำนวนบัญชีเมืองภูเก็ตปี 112 นอกเมืองภูเก็ต (12 พฤศจิกายน ร.ศ. 110 - 12 พฤษภาคม ร.ศ. 112).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/5 เรื่องบัญชีเบเคื้อนภาษีฝิ่นเมืองภูเก็ตจำนวนศก 110 - 111 (ร.ศ. 110 - 111).

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/6 เรื่องฎีกาเบิกเงิน
รายจ่ายเงินภาษีเงินพระราชพิธีไทยเมืองภูเก็ต จำนวนเดือนรัตนโกสินทร์ศก 113
มีรายแจ้งอยู่ในนี้ (1 เมษายน ร.ศ. 111 - 3 กรกฎาคม ร.ศ. 113).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/8 บัญชีภาษีอากรเมืองภูเก็ตปี 112 (24
มิถุนายน - 10 สิงหาคม ร.ศ. 112).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/9 เรื่องส่งรีชิตแทนเงินภาษีอากรและเรื่อง
ต่าง ๆ ในระหว่างจำนวนเดือนมกราคม ร.ศ. 122 (4 กรกฎาคม - 31
มกราคม ร.ศ. 112).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/10 เรื่องส่งรีชิตแทนเงินภาษีอากรเงินเมืองภูเก็ต
(1 กันยายน - 9 ธันวาคม ร.ศ. 112).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/11 บัญชีงบเดือนภาษีอากรเมืองภูเก็ตปี 112
(16 กันยายน - 23 ตุลาคม ร.ศ. 112).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/12 พระยาพิทยโกษาส่งรีชิตภาษีอากรและเรื่อง
ต่าง ๆ ร.ศ. 112 (3 ตุลาคม - 25 พฤศจิกายน ร.ศ. 112).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/13 ภาษีอากรและเรื่องต่าง ๆ เมืองภูเก็ต
ร.ศ. 112 (24 ตุลาคม - 24 พฤศจิกายน ร.ศ. 112).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/14 เรื่องส่งรีชิตแทนเงินภาษีอากรและเรื่อง
ต่าง ๆ ในระหว่างจำนวนเดือนเมษายน ร.ศ. 114 (1 มกราคม ร.ศ. 112 -
18 พฤษภาคม ร.ศ. 114).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/15 เรื่องส่งรีชิตแทนเงินภาษีอากรเงินเมืองภูเก็ต
และอากรต่าง ๆ ค่าย (1 มีนาคม ร.ศ. 112 - 10 มิถุนายน ร.ศ. 113).

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ก/15 เรื่องส่งวีชิตแทน
เงินภาษีอากรพื้นเมืองภูเก็ตและอากรต่าง ๆ กล้วย (1 มีนาคม ร.ศ. 112 -
10 มิถุนายน ร.ศ. 113).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ข/1 เรื่องภาษีอากรหัวเมืองชายทะเลตะวันตก
(17 ธันวาคม ร.ศ. 108 - 1 เมษายน ร.ศ. 112).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ข/4 เรื่องเรื่องเงินภาษีอากรที่ค้างตามหัวเมือง
ชายทะเลตะวันตก (7 ธันวาคม ร.ศ. 110 - 20 พฤษภาคม ร.ศ. 111).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ข/6 เรื่องภาษีอากรต่าง ๆ ทางเมืองชายทะเล
ตะวันตก (7 มกราคม ร.ศ. 111 - 10 พฤศจิกายน ร.ศ. 112).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ข/7 เรื่องส่งวีชิตแทนเงินเรื่องต่าง ๆ (ภาษี-
อากรหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตก) 113/3 (4 มิถุนายน - 4 กรกฎาคม ร.ศ.
113).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ข/8 บัญชีแผนกภาษีอากรต่าง ๆ ของมณฑลตะวันตก
ในนี้ จำนวนศก 115 (21 เมษายน - 6 กรกฎาคม ร.ศ. 115).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ข/9 บงบอกภาษีอากรราชธิปไตยหัวเมืองฝ่าย
ทะเลตะวันตก (28 พฤศจิกายน ร.ศ. 115).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ข/10 ใบรับเงินกับบัญชีภาษีอากร เดือนมกราคม
ศก 115 (4 มกราคม ร.ศ. 115 - 6 เมษายน ร.ศ. 116).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ข/13 บัญชีแผนกภาษีอากรว่าประมวลมณฑลภูเก็ต
มณฑลนครศรีธรรมราช 2 มณฑล จำนวนศก 116 (15 มีนาคม ร.ศ. 115 -
16 พฤศจิกายน ร.ศ. 116).

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.14.4. ข/14 ข้าหลวงชายทะเล
ฝ่ายตะวันตก (7 - 15 เมษายน ร.ศ. 117).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/1 เรื่องข้าหลวงเมืองภูเก็ตขอรับพระราชทานเบี้ย
ทองแดงไปจำหน่ายให้ราษฎรใช้ 200 ชั่ง.

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/2 เรื่องเบี้ยทองแดงค้างนายพุ่ม พิณูโลก นายอ้อม
ไชยบูรณ์แต่ค้างมณฑลต่าง ๆ 15 เมือง (8 มีนาคม ร.ศ. 111 - 1 พฤษภาคม
ร.ศ. 112).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/3 เรื่องเจ้านครจำปาศักดิ์ขอแลกเปลี่ยนทองแดงแล
พระยาภรรษาขอพระราชทานเบี้ยทองแดงไปใช้ที่เมืองพระตะบอง.

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/6 เรื่องจำนวนเบี้ยทองแดงที่ส่งจากยุโรป (28
กันยายน - 7 มกราคม ร.ศ. 115).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/5 เรื่องอังกฤษขอแลกเปลี่ยนเงินเหรียญอังกฤษกับ
เงินสยาม (15 พฤษภาคม - 8 ธันวาคม ร.ศ. 114).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/4 เรื่องพระยาทรงสุรเดชขอแลกเปลี่ยนทองแดงมณฑล
ลาวเฉียง (11 มกราคม - 15 สิงหาคม ร.ศ. 115).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/7 หนังสือมิสเตอร์ รอส เรื่องแลกเปลี่ยน (26 มกราคม -
2 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 115).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/8 เรื่องสั่งเบี้ยสตาลค์ของชาวเข้ามาใช้ (11 กรกฎาคม
4 กรกฎาคม ร.ศ. 117).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/9 เรื่องเบ็ดเตล็ดเบี้ยทองแดง (27 กันยายน - 30
มีนาคม ร.ศ. 117).

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/10 เรื่องจัดการใช้เงินบาท
ในมณฑลลาวเฉียง (22 พฤษภาคม - 3 มิถุนายน ร.ศ. 118).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/11 เรื่องแก้มาตรา 10 แลขอพระบรมราชานุญาต
สร้างพิมพ์เงินปลีกหนัก 2 สลึง เร็วก 50 สตางค์ เงินสลึง เปลี่ยนเป็น 25
สตางค์ (17 - 31 สิงหาคม ร.ศ. 118).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/12 เรื่องส่งเบี้ยทองแดง 500 ชั่งออกไปมณฑลนครศรี-
ธรรมราช (29 พฤศจิกายน - 7 มีนาคม ร.ศ. 118).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/13 เรื่องอัตราเงินแลกทอง (18 เมษายน ร.ศ. 120 -
10 สิงหาคม ร.ศ. 125).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/14 เรื่องจะใช้เงินบาทในหัวเมืองมลายู (8 มีนาคม
ร.ศ. 122 - 1 มีนาคม ร.ศ. 126).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/15 เรื่องอัตราเงินแลกทอง (18 สิงหาคม ร.ศ. 125 -
19 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 126).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/16 เรื่องพิทักเงินแลกทอง (18 พฤษภาคม ร.ศ. 127 -
24 มกราคม ร.ศ. 128).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ค.26/17 เรื่องเมืองพัทลุงนำเงินมาแลกเบี้ยทองแดงไปใช้
ในเมืองพัทลุง (16 พฤษภาคม - 13 มิถุนายน ร.ศ. 113).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.1.3/14 พระราชบัญญัติทำเหมืองแร่ (25 ตุลาคม ร.ศ.
119 - 19 กันยายน ร.ศ. 120).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.1.3/19 พระราชบัญญัติเก็บเงินค่าธรรมเนียม (31 ธันวาคม
ร.ศ. 120 - 18 สิงหาคม ร.ศ. 123).

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.1.3/25 พระราชบัญญัติผูกปิ่น
(12 กุมภาพันธ์ - 31 มีนาคม ร.ศ. 121).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.1.4/5 เรื่องจัดเลขทั่วพระราชอาณาเขตต์.

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.1.4/7 เรื่องเลขและเงินค่าราชการหรือเงินช่วย (24
มิถุนายน ร.ศ. 113 - 22 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 118).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.1/1 เรื่องการแบ่งหัวเมืองออกสำหรับจัดการปกครอง
ให้เป็นทีเรียบร้อย (12 มีนาคม ร.ศ. 119 - 13 มีนาคม ร.ศ. 119).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.1/2 รายชื่อมณฑลแลเมืองที่แบ่งปกครอง (ร.ศ. 126).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.11/9 หนังสือแผนกโยธา เรื่องทำทำนบเมืองนครเสเอ
ที่ประชุมเทศาภิบาล ศก 119 (หนังสือแผนกคลัง เรื่องแลกเปลี่ยนเหรียญมณฑล
นครศรีธรรมราช เสนอที่ประชุมเทศาภิบาล ศก 119 1 เล่ม มี 4 หน้า).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.11/10 เรื่องรายงานประชุมข้าหลวงเทศาภิบาล (27
กรกฎาคม ร.ศ. 120 - 20 พฤษภาคม ร.ศ. 123).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.11/11 เรื่องรายงานประชุมเทศาภิบาล ร.ศ. 124
(15 กันยายน ร.ศ. 124 - 15 กันยายน ร.ศ. 129).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.12 ก/18 เรื่องใบบอกหัวเมืองฝั่งทะเลตะวันตก ตะกั่วป่า
ครึ่ง ไทรบุรี ปีนัง (เกาะหมาก) พังงา ภูเก็ต (ชันวาคม ร.ศ. 104 -
มิถุนายน ร.ศ. 107).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.14/50 พระยาศรีสัตตเทพกับมิสเตอร์เวนเตนภาค ไป
ตรวจราชการมณฑลภูเก็ต มณฑลไทรบุรี แลมณฑลนครศรีธรรมราช (6 - 7
กันยายน ร.ศ. 125).

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.14/59 รายงานตรวจราชการ
ของพระยาศรีสุทเทพและนายเวสเคนการ์ด ร.ศ. 125..

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.14/74 เรื่องเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เสด็จ
ตรวจราชการหัวเมืองปักษ์ใต้ (7 ธันวาคม ร.ศ. 115).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.14/100 เรื่องตรวจราชการเมืองสงขลา เมืองพัทลุง
(9 เมษายน - 29 มกราคม ร.ศ. 115).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.47/3 เรื่องปกครองท้องที่ทางนครศรีธรรมราช (16
มิถุนายน ร.ศ.114 - 9 มกราคม ร.ศ. 115).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.47/6 พระยาดุชมไค้จัดตั้งอำเภอ, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน ใน
มณฑลนครศรีธรรมราชชั้น 10 แขวงแลเรื่องจับช้าง (13 - 15 พฤษภาคม
ร.ศ. 117).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.47/11 พระยาพิทยโกษาไปสืบราชการทางเมืองสงขลา
ว่าพระยาวิเชียรคีรีจะหนี (22 เมษายน - 4 มิถุนายน ร.ศ. 113).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.47/12 ราชการทางเมืองสงขลาแลเมืองพัทลุง เรื่อง
วิวาทต่างๆ แลเรื่องเงินส่วย (ส่วย) ต่าง ๆ (2 มิถุนายน - 7 มิถุนายน
ร.ศ. 113).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.47/14 เรื่องผลประโยชน์และจัดการต่างๆ ในเมืองสงขลา
พัทลุงและนครศรีธรรมราช (16 เมษายน - 20 ตุลาคม ร.ศ. 115).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.47/18 ราชการต่าง ๆ ฝ่ายหัวเมืองปักษ์ใต้ (16
ธันวาคม - 28 มีนาคม ร.ศ. 111).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.47/19 รายงานราชการมณฑลนครศรีธรรมราช (10
มิถุนายน ร.ศ. 113 - 5 ตุลาคม ร.ศ. 129).

จดหมายเหตุนแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/1 ภาชีอากรต่าง ๆ

มณฑลภูเก็ต (1 เมษายน ร.ศ. 108 - 22 มกราคม ร.ศ. 110).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/2 การขายที่ดินเมืองภูเก็ต การผูกข้อมือจีน

เมืองภูเก็ต (27 มกราคม ร.ศ. 110 - 1 มีนาคม ร.ศ. 110).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม. 53/4 งบประมาณเงินใช้จ่ายราชการในมณฑลภูเก็ต.

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม. 53/5 ขออนุญาตเรือกรมตำรวจให้พลตระเวนมณฑล

ภูเก็ต (22 พฤศจิกายน ร.ศ. 112 - 24 ตุลาคม ร.ศ. 125).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/10 เรื่องรายงานราชการมณฑลภูเก็ต (16 พฤศจิกายน

ร.ศ. 125 - 11 สิงหาคม ร.ศ. 129).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/11 พระยาพิชัยโกษาเป็นข้าหลวงรักษาการเมืองชาย

ทะเลตะวันตกขึ้นกับกะลาโหม (17 ตุลาคม ร.ศ. 110 - 15 กรกฎาคม ร.ศ.

111).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/13 เสด็จสิ่งของนายล่าควนพระยาภูเก็ต (4 พฤษภาคม

ร.ศ. 112 - 9 พฤษภาคม ร.ศ. 112).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/14 ราชการทางมณฑลภูเก็ต (19 เมษายน ร.ศ.

113 - 24 มิถุนายน ร.ศ. 118).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/15 พระยาพิชัยโกษาขอพระราชทานเงิน 6,000

เหรียญ (14 ตุลาคม ร.ศ. 113 - 17 ตุลาคม ร.ศ. 113).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/17 ให้พระยาพิชัยโกษาเข้ามากรุงเทพฯแลให้หลวง

นริศรว่าการแทนต่อไป (17 มีนาคม ร.ศ. 113 - 18 มีนาคม ร.ศ. 113).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/19 พระยาพิชัยโกษาขออนุญาตจ่ายเงินค่าซ่อมแซมถนน

และสะพานมณฑลภูเก็ต (25 พฤศจิกายน ร.ศ. 14 - 17 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 118).

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/22 จัดการคลังมณฑลภูเก็ต (7 มีนาคม ร.ศ. 115 - 13 มีนาคม ร.ศ. 115).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/23 กับต้นเวเบอกล่าวโทษพระยาพิพิธโกษา (9 กันยายน ร.ศ. 116 - 29 ตุลาคม ร.ศ. 117).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/24 พระยารัษฎามีความเห็นจัดการบ้านเมืองแลให้พระยารัษฎาทำรายงานสินค้าเมืองตรัง เมืองปะเหลียน (28 มกราคม ร.ศ. 111 - 16 พฤษภาคม ร.ศ. 112).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/25 สินค้าเมืองตรังและเมืองปะเหลียน (26 พฤษภาคม ร.ศ. 112 - 28 พฤษภาคม ร.ศ. 112).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/26 ราชการเมืองตรัง (10 สิงหาคม ร.ศ. 112 - 12 กรกฎาคม ร.ศ. 114).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/27 พระยาตรังจัดราชการบ้านเมืองต่าง ๆ (20 มกราคม ร.ศ. 116 - 22 มกราคม ร.ศ. 116).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/28 ราชการเมืองพังงา (2 มกราคม ร.ศ. 112 - 12 มกราคม ร.ศ. 116).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.53/31 งบประมาณเงินภาษีจากเมืองระนอง (14 มิถุนายน ร.ศ. 113).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.12/7 จัดการเล่าเรียนตามมณฑลต่าง ๆ (กันยายน ร.ศ. 117 - กุมภาพันธ์ ร.ศ. 117).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.12/50 รายงานตรวจจัดการคณะกรรมการพระศาสนาแลการศึกษาในมณฑลภูเก็ตของนายคี่ มหามุนายก ผู้อำนวยการเก่า ร.ศ. 119 (ร.ศ. 118 - 119).

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 ยช.1/25 เรื่องจัดการโยธาหัวเมือง (17 มีนาคม ร.ศ. 119 - 13 มิถุนายน ร.ศ. 126).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ยช.1/28 จัดการโยธาหัวเมือง (17 มีนาคม 119 - 13 มิถุนายน ร.ศ. 126).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ยช.1/39 เรื่องพระยาสุโขทัยไปราชการเมืองไทรบุรี เมืองภูเก็ตและเรื่องจัดการโยธาหัวเมืองภูเก็ต (13 มิถุนายน - 9 สิงหาคม ร.ศ. 126).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ต.1/6 เรื่องเบ็คเตล็ค (5 ธันวาคม ร.ศ. 110 - 3 พฤษภาคม ร.ศ. 111).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ต.2.12/8 สมุครายงานการค้าขายกรุงสยาม ปี 1899 ฤๅศก 118 มีสเตอร์ วิเปส ส่งเข้ามาแปลเป็นภาษาคัด (14 มิถุนายน ร.ศ. 114).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ต.2.12/27 พ้อคำในเมืองปิ่นร้องเรื่องลูกหนี้แลการค้าขายในเมืองภูเก็ต (26 กรกฎาคม - 16 พฤศจิกายน ร.ศ. 124).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ต.2.12/33 รายงานสินค้าประเทศสยามแลนานาประเทศ (17 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 127 - 14 กันยายน ร.ศ. 129).

เอกสารรัชกาลที่ 5 ต.18.4 เล่ม 1 อังกฤษเปิดศาลที่ภูเก็ต (6 กรกฎาคม - 5 สิงหาคม ร.ศ. 113).

เอกสารรัชกาลที่ 6 กษ.6/2 เรื่องรักษาที่ดินสองข้างทางรถไฟสายใต้เพื่อประโยชน์การทำเหมืองแร่แลเรื่องราโชบายแห่งรัฐบาลในการที่คนต่างประเทศขอทำเหมืองแร่ในกรุงสยาม (11 สิงหาคม พ.ศ. 2452 - 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2455).

เอกสารรัชกาลที่ 7 ม.1.77 เล่ม 1 เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยพูดแก้ต่างวายนันท์กิจการสนทนากับพ้อคำณพลภูเก็ต (14 - 19 มีนาคม พ.ศ. 2473).

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 7 สบ.2.28/29 บันทึกเรื่องสนทนา
กับกรรมการพิเศษจังหวัดภูเก็ตของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย (14 - 17 มีนาคม
พ.ศ. 2473).

2. เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว

จุฬาสภา, องค์การเก่า. กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1 พระนคร: โรงพิมพ์จุฬาสภา, 2505.

_____ ชุมนุมประกาศรัชกาลที่ 4 เล่ม 1 พระนคร: โรงพิมพ์จุฬาสภา, 2507.

_____ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 1 พระนคร: โรงพิมพ์จุฬาสภา, 2506.

_____ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 2 พระนคร: โรงพิมพ์จุฬาสภา, 2506.

_____ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 44 พระนคร: โรงพิมพ์จุฬาสภา, 2513.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน มุทขศักราช
2433 พระนคร: โรงพิมพ์ศิรินทรา, 2514 (ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ
คุณหญิงด้อย เทพาธิบดี (ด้อย นุนนาค)).

_____ ระยะเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบกทางเรือรอบแหลมมลายู ร.ศ. 109
พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2475 (ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิง
พระศพสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์).

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. ราชกิจจานุเบกษา ร.ศ. 117 เล่ม 15.

_____ ราชกิจจานุเบกษา ร.ศ. 119 เล่ม 17.

_____ ราชกิจจานุเบกษา ร.ศ. 121 เล่ม 19.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เทศาภิบาล ร.ศ. 128 เล่ม 1.

_____ เทศาภิบาล ร.ศ. 129 เล่ม 2.

ครีอมาตยกุลและคนอื่น ๆ รวบรวม. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2505.

นายกรัฐมนตรี, สำนัก. จดหมายเหตุพระราชกิจรายวันในรัชกาลที่ 5 ปีมะโรง พ.ศ. 2411 - ปีระกา พ.ศ. 2416 พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2516.

_____ ประชุมจดหมายเหตุอยุธยาภาคที่ 1 พระนคร: โรงพิมพ์ ร.ส.พ., 2511.

ศิลปากร, กรม. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 50 พิมพ์ครั้งที่ 3 พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2484.

_____ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 67 พระนคร: โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์, 2506.

_____ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 73 พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2486.

อุคมสมบัติ, หลวง (จัน). จดหมายเหตุหลวงอุคมสมบัติ พระนคร: โรงพิมพ์ศิwap, 2505 (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานศพพระรัตนขันธุมนีอิสสรญาณเถร).

ข. เอกสารชั้นรอง

1. หนังสือ

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา. พระนคร: โรงพิมพ์ศิwap, 2511 (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานบรรจุศพชุดพ่อไต้ตั้งพรประกาศ 14 กันยายน พ.ศ. 2511).

คำทรงราชานุญาต, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ตำนานภาพนี้อกรบางอย่าง.
พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466.

_____ ไทยรบพม่า. พระนคร: โรงพิมพ์ศิลปาบรรณาการ, 2514.

_____ นิทานโบราณคดี. พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2519.

_____ พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 2. พระนคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์,
2503.

_____ พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 5. พระนคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์,
2504.

_____ ลักษณะการปกครองสยามแต่โบราณ. พระนคร: โรงพิมพ์เสียงเสียงการเจริญ,
2511 (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนางสาว บุปผาเวส 1
ชันวาคม 2511).

คำทรงราชานุญาต, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา และราชเสนา, พระยา (ศิริ
เทพหัสดิน ณ อยุธยา). เทศาภิบาล. พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น,
2509.

คำทรงราชานุญาต, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา และนคริธานุวัคคิวงศ์, สมเด็จพระ
เจ้าฟ้า กรมพระยา. สาส์นสมเด็จพระเจ้าฟ้า. ภาค 4 พระนคร: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์,
2495.

เกล้าด้วย นันทาภิวัฒน์. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ. พระนคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2514.

ชำระศักดิ์ อายุวัฒน์. ราชสกุลจักรีวงศ์และราชสกุลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช.
ฉบับสมบูรณ์ พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2515.

- เพ็ญยศ อิศรเสนา, ม.ด. มหาวิทยาลัยเบเซิร์. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2481.
- เบสทิน, จอห์นและเบ็นคา แฮรี่ เจ. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่
ลัทธิชาตินิยม ลัทธิอาณานิคมและการสลายตัวของลัทธิอาณานิคม. แปลโดย
 ชื่นจิตต์ อ่ำไพพรรณ และภรณ์ กาญจนวีริติ กรุงเทพฯ: อักษรการพิมพ์, 2521.
- ปิยะนาถ บุญนาค. บทบาททางการเมืองการปกครองของเสนาบดีตระกูล "บุญนาค".
 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2520.
- วิกส์, เฟรด คับบลิว. การปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ของสยามและพม่า. แปลโดย อมร
 โสภณวิเชษฐวงศ์ และเอกวิทย์ ณ ถลาง พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมสังคม-
 ศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2519 (เอกสารประกอบการศึกษาของภาควิชา
 ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อันดับ 3).
- ราชบัณฑิตยสถาน. อักษรานุกรมภูมิศาสตร์. เล่ม 3 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วน
 ท้องถิ่น, 2520.
- _____ อักษรานุกรมภูมิศาสตร์. เล่ม 4 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2521.
- เวลลา, วอลเตอร์ เอฟ. แผ่นดินพระนั่งเกล้า. แปลโดย นิจ ทองโสภิต พระนคร:
 โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์, 2514.
- ศิลปากร, กรม. จดหมายเหตุเจมส์โลว์. แปลโดย นันทา วรเนติวงศ์ พระนคร:
 โรงพิมพ์คุรุสภา, 2519.
- _____ พระยาราชภักดี (พรานซีส โลว์) ผู้สำเร็จราชการเกาะพริ้นซ์ ออฟ เวลส์.
 นันทา วรเนติวงศ์ เรียบเรียง พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517.
- _____ บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17.
 เล่ม 2 แปลโดย ไพโรจน์ เกษมนนกิจ พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513.

- ศิลปากร, กรม. บันทึกเรื่องสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษ
ที่ 17. เล่ม 5 แปลโดย ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา,
2520.
- เอกสารของเฮนรี เบอว์นี. เล่ม 1 แปลโดย สวัสดิ์ สุวรรณสถิตย์ พระนคร:
โรงพิมพ์คุรุสภา, 2514.
- เอกสารของเฮนรี เบอว์นี. เล่ม 2 ตอน 1 แปลโดย สวัสดิ์ สุวรรณสถิตย์
พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2518.
- ๑ สุนัย ราชภัฏทวารักษ์. ภูเก็ต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, 2518.
- สุริยานุวัตร, พระยา. ทรัพย์ศาสตร์. พระนคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2518.
- เสนาณรงค์ศักดิ์, ชุน (พิทร์ ณ นคร). ประวัติและผลงานของพระยารัชฎานุประดิษฐ์.
พระนคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2513.
- อคิน ระพีพัฒน์, ม.ร.ว. สังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ..2325 - 2416. แปลโดย
ม.ร.ว. ประกายทอง ศิริสุข และพรณี สรวงบุญมี พระนคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ,
2521.
- ๕๖ เอกวิทย์ ณ ถลาง, รวบรวม. รวมเอกสารเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองถลาง.
พระนคร: โรงพิมพ์ศิwap, 2510 (พิมพ์เป็นอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ
พระยาอมรฤทธิธำรง (พร้อม ณ ถลาง) 18 มิถุนายน 2510).
- อุตสาหกรรม, กระทรวง. ประวัติกรมโลหกิจ. พระนคร: โรงพิมพ์บริการทอง, 2505
(เป็นอนุสรณ์วันสถาปนากกรมโลหกิจ ครบรอบ 72 ปี 1 มกราคม 2506).

2. วิทยานิพนธ์

วรรณชลิย์ บุญมี. "ความสัมพันธ์กับอังกฤษในบางลักษณะสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: การป่าไม้และการเหมืองแร่" วิทยานิพนธ์มหาวิทาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520.

สุภาภรณ์ คันธสารักษ์. "บทบาทของเจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย) ที่มีต่อรัฐบาลกลางและหัวเมืองภาคใต้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว" วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

สายจิตต์ เหมินทร์. "การเสียดินแดนไทยให้แก่อังกฤษในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507.

สุนทร หิรัญวงษ์. "สถานการณ์ในช่วงสมัยปฏิรูปการปกครองมณฑลที่เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่าง พ.ศ. 2434 - 2453" วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย-จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

สมคิด ศรีสิงห์. "การบริหารภาษีอากรในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น" วิทยานิพนธ์มหาวิทาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2515.

3. บทความในหนังสือ

คำทรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. "พระยามนตรีสุริยวงศ์" และ "ประวัติคุณหญิงเลื่อม" คำทรงราชานุสรณ์. พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2511.

แถมสุข นุ่มนนท์. "การเจรจาการทูตระหว่างไทยกับอังกฤษ" วรรณไวทยาการชุดประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2514.

สมนึก แดงเจริญ และทองศรี กำภู ณ อยุธยา. "นโยบายเศรษฐกิจ" ชุมนุมเรื่องน่ารู้. พระนคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2517 (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสงานถวายเป็นพระราชกุศล ณ วัดทรงธรรม พระประแดง สมุทรปราการ 12 ตุลาคม, 2517).

4. บทความในวารสาร

ขจร สุขพานิช, นำเสนอ. "เอกสารเมืองกลาง" ประสาร บุญประคอง อ่านและอธิบาย แถลงงานประวัติศาสตร์และเอกสารโบราณคดี 1 (กันยายน 2511).

_____ "เอกสารเมืองกลาง" (ตอนที่ 2) ประสาร บุญประคอง อ่านและอธิบาย แถลงงานประวัติศาสตร์และเอกสารโบราณคดี 2 (มกราคม 2512).

สุภัทรทิศ คีตฤๅณ ม.จ. "สภาพการณาคเอเชียอาคเนย์ก่อน พ.ศ. 1800" แถลงงานประวัติศาสตร์และเอกสารโบราณคดี 1 (มกราคม 2511).

สมภพ จันทร์ประภา. "สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับอุตสาหกรรมโลหกิจ" ข่าวสารโลหกิจ 6 (มิถุนายน 2505).

ศูนย์ทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. เอกสารภาษาอังกฤษ

ก. เอกสารชั้นต้น

1. เอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์¹

British Paliamentary Papers 2/2, Commercial Reports, 1865.

British Paliamentary Papers 2/9, Commercial Reports, 1875.

British Paliamentary Papers 2/14, Commercial Reports, 1881.

British Paliamentary Papers 2/15, Commercial Reports, 1882.

British Paliamentary Papers 2/18, Commercial Reports, 1885.

2. เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว

Bowring, Sir John. The Kingdom and People of Siam. London :
Oxford University Press, 1857.

The Burney Papers. 4 vols. London : Greeg International
Publishers, 1971.

Crawfurd, John. Journal of an Embassy to the Courts of Siam
and Cochin China. Kuala Lumpur : Oxford University
Press, 1967.

Koenig, Dr. J.G. "Journal of a Voyage from India to Siam and
Malacca in 1779, Vol. 2." Journal of the Straits Branch
of the Royal Asiatic Society. (October 1894).

¹ เอกสารที่กองจดหมายเหตุแห่งชาติ

๗. เอกสารชั้นรอง

๑. หนังสือ

- Begbie, P.J. The Malayan Peninsular. Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1964.
- Bell, J.F. A History of Economic Thought. New York : The Ronald Press Company, 1953.
- Blanchfield, William C. Economic Development. Ohio : Grid, 1970.
- Bonney, R. Kedah 1771 - 1821 : The Search for Security and Independence. Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1971.
- Cady, John F. Southeast Asia : Its Historical Development. New York : Macgraw - Hill, 1964.
- Campbell, J.G.D. Siam in the Twentieth Century. London : Edward Arnold Publisher, 1902.
- Carter, A.C., ed. The Kingdom of Siam. New York : G.P. Putnam's Sons, 1904.
- Chong - Yah, Lim. Economic Development of Modern Malaya. Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1969.
- Coughcin, Richard J. Double Identity : The Chinese in Modern Thailand. Hong Kong : Hong Kong University Press, 1960.
- Fitzgerald, C.P. The Southern Expansion of the Chinese People. London : Battle of Fenkins, 1970.

- Flower, P.W. A History of the Trade in Tin : A Short Description of Tin Mining and Metallurgy. London : George Bell and Sons, 1880.
- Gardner, Stephen Louis. Thailand's Mineral Resources and Economic Development. Colorado : University of Colorado, 1971.
- Graham, A.W. Siam : A Handbook of Practical, Commercial and Political Information. London : Alexander Moring, 1912.
- Hicks, John. A Theory of Economic History. London : Oxford University Press, 1969.
- Hon - Chan, Chai. The Development of British Malaya 1896 - 1909. 2d ed. Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1967.
- Ingram, J.C. Economic Change in Thailand 1850 - 1970. California : Stanford University Press, 1971.
- Purcell, Victor. The Chinese in Southeast Asia. London : Oxford University Press, 1951.
- Purcell, Victor. The Chinese in Malaya. Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1967.
- Robbins, Lord. The Theory of Economic Development in the History of Economic Thought. London : Macmillan, 1968.
- Sadka, Emily. The Protected Malaya States 1874 - 1895. Kuala Lumpur : University of Malaya Press, 1968.

- Silcock, T.H. Thailand : Social and Economic Studies in Development. Canberra : Australian National University Press, 1967.
- Simkin, G.F. The Traditional Trade Routes of Asia. London : Oxford University Press, 1968.
- Skinner, William G. Chinese Society in Thailand : Analytical History. Ithaca : Cornell University Press, 1962.
- Leadership and Power in the Chinese Community of Thailand. Ithaca: Cornell University Press, 1958.
- Smyth, H. Warington. Five Years in Siam 1891 - 1896. London : John Murray, 1898.
- Turnbull, C.M. The Straits Settlements 1826 - 67. London : The Athlone Press, 1972.
- Wheatley, Paul. The Golden Khersonese. Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1961.
2. วิทยานิพนธ์
- Bunnag, Tej. "The Provincial Administration of Siam from 1892 to 1915 : A Study of The Creation, The Growth, The Achievement and The Implication for Modern Siam, of The Ministry of The Interior under Prince Damrong Rachasuphap." Doctoral dissertation, Oxford University, 1968.

Ungphakohn, Puey. "The Economic of Tin Control." Doctoral dissertation, University of London, 1949.

3: บทความในหนังสือ

Goh Keng Swee. "Economic Development and Modernization in South - East Asia." Modernization in South - East Asia. Singapore : Oxford University Press, 1973.

Ingram, J.C. "Thailand's Rice Trade and The Allocation of Resources." The Economic Development of Southeast Asia : Studies in Economic History and Political Economy. Edited by Cowan, C.D. London : Allen and Unwin, 1964.

Lamb, Alastair. "Takuapa : The Probable Site of a Premalaccan Entrepôt in The Malay Peninsular." Malaya and Indonesian Studies. London : Oxford University Press, 1967.

Seldon, Arthur. "Economic Policy." Everyman's Dictionary of Economics. London : J.M. Dent & Sons, 1965.

Wong Lin Ken. "Western Enterprise and The Development of The Malayan Tin Industry to 1914." The Economic Development of Southeast Asia. London : George Allen & Unwin, 1964.

4. บทความในวารสาร

- Carrington, John. Rev. "Montone Puket (Siam) Malaya Peninsular."
(reprinted) Journal of The Siam Society 3 part I (April 1931).
- Gilles, F.H. "Remarks on The Land Routes across The Malay
Peninsula." Journal of The Siam Society. 28 (December
1935): 79 - 84.
- Gordon, Robert. "The Economic Development of Siam." Journal of
The Society of Arts. 39 (June 1891): 283 - 98.
- Jeshurun, Chandran. "Lord Lansdowne and The 'Anti - German Cligue'
at The Foreign Office : Their role in The Making of The
Anglo - Siamese Agreement of 1902." Journal of Southeast
Asian Studies. 3 (September 1972): 229 - 246.
- Nunn, W. "Some Notes upon The Development of The Commerce of Siam."
Journal of The Siam Society. 15 (December 1922): 203 - 37.
- Smyth, Warrington. "Note on A Journey to The South - Western
Provinces of Siam." The National Geography. (1895):
24 - 44.

ภาคผนวก ก

ภูเก็ต จังหวัดภาคใต้ ตั้งศาลากลางที่หน้าอ่าวภูเก็ต ต. ตลาดใหญ่ อ. เมือง ภูเก็ต อาณาเขตของจังหวัดนี้เป็นเกาะขนาดใหญ่ อยู่ใกล้ฝั่งด้านตะวันตกของแหลมมลายู ทาง จ. พังงา ตอนใต้ ยอกสูง 518 ม. ส่วนกว้างที่ราว 21.3 กม. ขนาดยาวที่สุดราว 48.7 กม. มีเกาะเล็กเกาะน้อยเป็นบริวารอยู่ด้วย 26 เกาะ เช่น ก. พังงา ก. สิเหร่ ก. ตะเภา ก. แววก. งาใหญ่ ก. นาคาใหญ่ (อยู่ในท้องที่ อ. ถลาง เป็นต้น ภูมิประเทศเป็นที่สูง ๆ ต่ำ ๆ มีที่ราบเป็นตอน ๆ มีแหลมและอ่าวหลายแห่ง คือ แหลมงา แหลมอ่าวขาม แหลมพระเจ้า แหลมวัง แหลมขาด แหลมทราย แหลมยาง แหลมเหนือ แหลมไทร มีอ่าว คือ อ่าวภูเก็ต อ่าวขาม อ่าวราวี (สามอ่าวนี้อยู่ทางด้านใต้ของเกาะ) อ่าวป่าตอง อ่าวกำมะระ อ่าวบางเทา (สามอ่าวนี้อยู่ทางตะวันตกของเกาะ) อ่าวสะปำ อ่าวสิเหร่ (สองอ่าวนี้อยู่ทางตะวันออกของเกาะ) อาชิวราษฏร ทำเหมืองแร่เป็นพื้น นอกนี้มีทำสวนยางพารา สวนมะพร้าว และทำนาบ้าง พลเมืองเหล่านี้ นอกจากไทยชาติพื้นเมือง รองลงมาก็มีชาวจีนเป็นส่วนมาก ถัดมา มีชาวมลายู อินเดียน พม่า ฝรั่งเศส และ ญี่ปุ่น เป็นต้น ก. ภูเก็ต มีแร่ดีบุกมาก จึงมีชนต่างชาติเข้ามาทำเหมืองและทำการค้าขายกันมาก มีบริษัทใหญ่ทำเหมืองแร่ตั้งอยู่หลายบริษัท ก. ภูเก็ต จึงเป็นจังหวัดเจริญมั่งคั่งมีเงินผลประโยชน์ รายได้แผ่นดินมีหนึ่งหลายร้อยล้านบาท ในอำเภอเมืองซึ่งเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด มีถนนหนทางมากสาย มีตึกงาม ธนาคาร สโมสร โรงเรียน วิทยาลัย โรงพยาบาลบริบูรณ์ นับว่าจังหวัดภูเก็ตเป็นหัวเมืองที่มีความเจริญ ผู้คนพลเมืองคับคั่งจังหวัดหนึ่งในภาคใต้

ก. ภูเก็ต เดิมเรียกว่า ก. ถลางหรือถลาง ซึ่งบัดนี้เปลี่ยนชื่อมาเป็นอำเภอหนึ่งในเกาะนี้ คือ อ. ถลาง ก. ภูเก็ต และแผ่นดินบนฝั่งแหลมมลายูแถบใกล้เคียงมีชื่อเดิมมาแต่โบราณว่ามีแร่ดีบุกมาก ทั้งเป็นย่านทางตอนหนึ่งที่ชาวอินเดียนมาแวะขึ้นบกเพื่อหาแร่ดีบุกหรือเดินทางคักข้ามไปยังแหลมมลายูอีกฟากหนึ่ง จึงเป็นที่เชื่อได้ว่า ก. ภูเก็ตคงเป็นท่าเล

ที่ชาวต่างประเทศรู้จักมาแล้วช้านานตั้งพันปีขึ้นไป แต่ในครั้งนั้นจะยังไม่เป็นบ้านเมือง จะเป็นเพียงหมู่บ้านมีคนมาตั้งซุกหาแร่ดีบุกเท่านั้น และโดยเหตุที่ ก. ภูเก็ตอยู่ใกล้ฉีกติดฝั่งแหลมมลายูมาก มีทะเลคั่นอยู่นิดเดียวอาจถือได้ว่าเป็นแผ่นดินติดต่อกันเดียวกัน จึงไม่มีเหตุจำเป็นอย่างไรที่ชาวจีนเดียวจะตั้งชื่อของเกาะนี้ไว้เป็นพิเศษในจดหมายเหตุของอินเดีย ถ้าจะกล่าวอ้างก็คงจะพูดรวมเอาดินแดนแถบนั้นทั้งหมด คงไม่แยกชื่อ ก. ภูเก็ตไว้เป็นพิเศษ เหตุนี้จึงไม่มีชื่อกล่าวอ้างในหนังสือที่ชาวอินเดียแต่งไว้ เอกสารที่กล่าวถึง ก. ภูเก็ตเก่าที่สุดก็คือตำนานเมืองไทโรกล่าวว่ามะโรงมหาวิญญูสร้างเมืองไทโรบุรี แล่นเรือจากอินเดียมาแวะ ก. สลัง คือ ก. ภูเก็ต ก่อนหน้าไปสร้างเมืองไทโรบุรี ซึ่งตามสันนิษฐานของนักโบราณคดีว่า ระยะเวลาตกอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 18 ตอนนั้นมีชื่ออ้างถึง ก. ภูเก็ต อยู่ในจดหมายเหตุของนักเดินเรือชาวยุโรปแต่งไว้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาอยู่บ่อย ๆ แต่เรียกชื่อเกาะว่า ยิงซีลอน หรือชื่ออื่น ๆ เสียงคล้ายคลึงกับยิงซีลอนอีกหลายชื่อ ยิงซีลอน นั้นว่าเขียนไปจากคำ ดุยังซีลัง ในภาษามลายู แปลว่าแหลมซีลัง ที่เรียกว่าแหลมไม่เรียกว่าเกาะ เห็นจะเรียกมาแต่ครั้งเกาะภูเก็ตยังไม่ติดต่อกันเป็นแผ่นดินเดียวกับฝั่งแหลมมลายู ถึงทุกวันนี้ทะเลตรงช่องแคบตรงหัวเกาะซึ่งเรียกว่า ป. กพระ ก็ยังเป็นสันทรายตื้นกว่าที่อื่น ซีลังว่าเป็นชื่อมนุษย์ดั้งเดิมเจ้าของดินแดนนั้น ในสมัยโบราณ ยังมีเรือสายสืบเผ่าพันธุ์มาจนทุกวันนี้ ได้แก่พวกที่เรียกกันว่า ชาวน้ำ แล้วคำว่า ซีลัง มาเขียนเป็น ฉลัง และ สลัง

ก. ภูเก็ต ก่อนสมัยสุโขทัย จะเป็นแผ่นดินส่วนหนึ่งขึ้นเมืองตะกั่วทุ่ง (ปัจจุบันนี้เป็นอำเภอขึ้น จ. พังงา) เมืองตะกั่วทุ่งรวมทั้งดินแดนส่วนหนึ่งในแหลมมลายูเหล่านี้ ย่อมขึ้นอยู่กับเมืองนครศรีธรรมราช (ส่วนหนึ่งของอาณาจักรศรีวิชัย) ครั้นเมื่อพระเจ้ารามคำแหงมหาราชทรงขยหยเขตแดนลงไปใต้ตลอดแหลมมลายู ก. ภูเก็ตซึ่งเป็นแผ่นดินส่วนหนึ่งของเมืองนครศรีธรรมราชจึงตกมาอยู่ในครอบครองของกรุงสุโขทัยแค่นั้นตลอดมา สมัยอยุธยาตอนต้นไม่ปรากฏว่าได้กล่าวถึงเรื่อง ก. ภูเก็ตซึ่งจะต้องเข้าใจว่า ก. ภูเก็ตจะยังไม่เป็นบ้านเมืองสำคัญอะไร นอกจากมีแร่ดีบุกเท่านั้น ถ้าจะกล่าวถึงก็คงรวมอยู่ใน

เรื่องของเมืองนครศรีธรรมราชไม่ได้แยกชื่อออกไว้ต่างหาก ก. ภูเก็ตมีชื่อปรากฏว่า
ยังชื่อตอนอยู่ในหนังสือฝรั่งแต่ตั้งบ่อย ๆ เมื่อฝรั่งมาตั้งที่พักทำการซื้อขายแร่ดีบุก เพราะในเกาะ
มีแร่ดีบุกอุดมกว่าที่อื่น ตามความในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1 กล่าวว่า
ว่าได้ทรงกรุณาโปรดให้แบ่งหัวเมืองบักซ์ไต้ ซึ่งมีชื่อเมืองตะกั่วทุ่งและเมืองถลางรวมอยู่
ด้วย จากกรมท่าไปขึ้นกลาโหม คั้งนี้ จึงเชื่อได้ว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมืองถลางคง
จะเป็นหัวเมืองหนึ่งในบักซ์ไต้ทางทะเลหน้านอกที่มีการติดต่อกับชาวต่างประเทศมาก จึง
ได้ให้กรมท่าบังคับบัญชาโดยตรง มาโอนขึ้นกลาโหมเมื่อในรัชกาลที่ 1

เมื่อ พ.ศ. 2328 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1 พม่ายกทัพเรือมาตีเมืองถลาง
ถลาง เจ้าเมืองถลางถึงแก่กรรมก่อนหน้าพม่ามาตีเมือง ภรรยาเจ้าเมืองถลางชื่อ นุก
กับน้องสาวชื่อ จัน ไ้รวบรวมกำลังต่อต้านพม่าไว้ได้ จนพม่าได้ข่าวว่ามีกองทัพฝ่ายไทย
ยกไปช่วยจึงต้องล่าทัพกลับไป เนื่องด้วยเหตุนี้จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งภรรยา
เจ้าเมืองถลางเป็นท้าวเทพสตรี และน้องสาวเป็นท้าวศรีสุนทร เป็นความชอบ

ใน พ.ศ. 2352 ต้นรัชกาลที่ 2 พม่ายกกองทัพมาตี ก. ถลางอีก คราวนี้ตีได้
เมืองถลาง ทางกรุงยกทัพออกไปตีพม่าแตกหนีกลับไป เมืองถลางที่กล่าวมาข้างต้นตั้งอยู่
ที่บ้านตะเคียนอยู่ตอนเหนือของเกาะทางค่านตะวันตก ซึ่งเป็นที่ว่าการอำเภอถลางอยู่บักซ์
เมื่อพม่ามาตีเมืองถลางแตก บ้านเมืองย่ำแย่มาก ราษฎรพากันหนีข้ามไปรวมกันอยู่บนฝั่ง
ที่ตำบลกระพุงฯ ซึ่งภายหลังตั้งเมืองพังงาขึ้น เมืองถลางก็ร้างไปคราวหนึ่งจนถึงรัชกาลที่ 3
ราษฎรจึงพากันกลับไปอยู่ที่ ก. ถลางอีก คราวนี้ไปอยู่ที่ ต. ท่าเรือทางค่านตะวันออกของ
เกาะ เมืองถลางจึงย้ายมาตั้ง ณ ที่นี้ เรียกกันว่า เมืองถลางใหม่

โดยเหตุที่ตอนข้างเหนือของ ก. ถลาง ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองถลางมีแร่ดีบุกน้อยแต่
ตอนข้างใต้ของเกาะ (ตรงที่ตั้งศาลากลางจังหวัดเคียนนี้) เป็นที่มีแร่ดีบุกมาก คงเป็นที่
ประชุมชนชุกแร่ดีบุกมาแต่โบราณ จึงเป็นเหตุให้ตั้งเมืองขึ้นในเกาะนั้นอีกเมืองหนึ่งขึ้นเมือง
ถลาง เรียกว่า เมืองภูเก็ต แต่จะตั้งเมื่อใดยังไม่พบหลักฐานแน่นอน อาจตั้งขึ้นแต่สมัย

กรุงศรีอยุธยาหรือมิฉะนั้นจะตั้งขึ้นในรัชกาลที่ 1 กรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดให้เจ้าพระยาสุรินทรราชา (จันทร์ ต้นสกุล จันทโรจวงศ์) ออกไปอยู่เป็นอย่างสมุหเทศาภิบาลคังปรากฏในหนังสือพงศาวดารเมืองกลางก็ได้พบชื่อเมืองภูเก็ตในหนังสือเก่าเพียงในพงศาวดารรัชกาลที่ 2 เมื่อพม่ามาตีเมืองกลางครั้งที่ 2 ถือเป็นหลักได้ แต่ว่าเมืองภูเก็ตคงตั้งในรัชกาลที่ ๑ หรือก่อนนั้นขึ้นไป ภูเก็ตเดิมเขียนเป็น ภูเก็จ ก็มี จะมาจากคำว่า ภูเก็จ ในภาษามลายู ซึ่งแปลว่า ภูเขาระนาบยอม หรือไม่ไรก็ไม่ทราบ

เมืองภูเก็ตมาเริ่มเจริญรุ่งเรืองเมื่อรัชกาลที่ 3 เพราะอังกฤษตั้งตลาดคีนุกขึ้นที่ ก. หมาก (เมืองปีนัง) รับซื้อคีนุกส่งไปขายในยุโรปเป็นเหตุให้คีนุกขึ้นราคาสูงกว่าแต่ก่อนจึงมีพวกจีนเที่ยวหาที่ทำเหมืองซุดแร่คีนุกในแหลมมลายู สมัยนั้นมีไทยคนหนึ่งชื่อ ทัด (ต้นสกุล รัตนคิดถ ก. ภูเก็ต) เป็นที่หลวงมหาดไทย กรมการเมืองกลาง ไปตั้งทำเหมืองแร่ที่ตำบลทุ่งคา ในเขตเมืองภูเก็ต (ทุ่งคา เป็นมูลเหตุที่ฝรั่งมักเรียกเมืองภูเก็ตว่า ทองกา) ในไม่ช้าก็ได้กำไรร่ำรวยจึงย้ายบ้านเรือนไปตั้งอยู่ ณ ต. ทุ่งคา และต่อมาได้เป็นพระภูเก็ตเจ้าเมืองภูเก็ตเมื่อยังขึ้นต่อเมืองกลาง เมืองภูเก็ตได้เจริญรุ่งเรืองครีกครันติดกับเมืองอื่นที่ใกล้เคียงมาในรัชกาลที่ 4 โปรดให้ยกศักดิ์เมืองภูเก็ตขึ้นเป็นหัวเมืองขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ ย้ายที่ว่าการเมืองกลางไปภูเก็ต และลดเมืองกลางเป็นหัวเมืองขึ้นภูเก็ต ถึงรัชกาลที่ 5 ลดเมืองกลางเป็นอำเภอ ก. กลางก็เปลี่ยนชื่อเป็น ก. ภูเก็ต ตามมาด้วยครั้นเมื่อมีการปกครองหัวเมืองเป็นมณฑลเทศาภิบาล ก. ภูเก็ต ก็ได้เป็นที่ตั้งที่ว่าการมณฑลภูเก็ต จนถึง พ.ศ. 2476 จึงได้ยกเลิกการปกครองเป็นมณฑล

จ. ภูเก็ต มี 3 อำเภอ คือ 1. เมืองภูเก็ต 2. กะทู้ 3. กลาง

ทิวเขาต่อจากเชิง ข. หินลุ ที่ทางหลวงแผ่นดินสาย 4 (เพชรเกษม) กม. ที่ 34.267 (คอนชุมพร-ปากจั่น) ซึ่งต่อเนื่องมาจากทิวเขาตะนาวศรี ทิวเขานี้ยาวเหยียดไปทางทิศใต้เมื่อถึง จ. พังงา ทิวเขาจะหักไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ครั้นเข้าเขต จ. กระบี่ ทิวเขาจะหักไปทางทิศตะวันออก ตะวันออกเฉียงใต้จนถึงเขต จ. นครศรีธรรมราช ในเขต

จ. นครศรีธรรมราช ทิวเขาจะหักขึ้นไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือจนจรเชิงเขาดูหาใน :
ทิวเขานครศรีธรรมราช รวมยาว 517 กม.

ในทิวเขานี้มีเขาชื่อต่าง ๆ ดังนี้ 1. ข. หินลู (557 ม.) 2. ข. ขานาง (598 ม.) 3. ข. น้ำรอกน้อย (470 ม.) 4. ข. ปลายห้วยหินโพรง (366 ม.) 5. ข. แคน (612 ม.) 6. ข. ปลายคลองกั้นแคน (499 ม.) 7. ข. ชัน (444 ม.) 8. ข. แม่แคน (694 ม.) 9. ข. นมสาว (1,124 ม.) 10. ข. (947 ม.) 11. ข. (813 ม.) 12. ข. ไหล่ยอดค้ำ (200 ม.) 13. ข. (854 ม.) 14. ข. พอดตาโขงโค้ง (970 ม.) 15. ข. (561 ม.) 16. ข. (1,023 ม.) 17. ข. หลังคาตึก (1,272 ม.) 18. ข. (1,051 ม.) 19. ข. (1,307 ม.) 20. ข. (1,392 ม.) 21. ข. (1,466 ม.) 22. ข. (1,250 ม.) 23. ข. (1,420 ม.) 24. ข. (546 ม.) 25. ข. (700 ม.) 26. ข. (604 ม.) 27. ข. (763 ม.) 28. ข. (550 ม.) 29. ข. (561 ม.) 30. ข. (767 ม.) 31. ข. (704 ม.) 32. ข. (862 ม.) 33. ข. นมสาว (869 ม.) 34. ข. (717 ม.) 35. ข. (840 ม.) 36. ข. (634 ม.) 37. ข. (576 ม.) 38. ข. (731 ม.) 39. ข. ศก (904 ม.) 40. ข. (645 ม.) 41. ข. จอมน้ำค้าง (805 ม.) 42. ข. พนมเบญจา (1,397 ม.) 43. ข. ชองเสียด (500 ม.) 44. ข. ประ (400 ม.) 45. ข. ไหล่ยอดค้ำ (200 ม.) 46. ข. สมาจอม (655 ม.) ไปสุดที่เชิงเขาซึ่งจะต่อกับเชิงเขาที่มาจากทิวเขานครศรีธรรมราช ที่ทางรถไฟสายใต้ กม. ที่ 751 จากกรุงเทพฯ ซึ่งตรงนั้นสูง 60.54 ม.

ทิวเขานี้ผ่านเขตปกครองดังนี้ 1. เป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่าง อ. เมืองชุมพร และอ. สวี จ. ชุมพร กับอ. กระจับปี่ จ. ระนอง ยาว 40 กม. 2. ผ่าน ต. บางแก้ว, ละอุ่นเหนือ อ. ละอุ่น จ. ระนอง ยาว 34 กม. 3. เป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่าง อ. ละอุ่น และอ. เมืองฯ จ. ระนองกับอ. หลังสวน และกิ่ง อ. พะโต๊ะ อ. หลังสวน จ. ชุมพร ยาว 80 กม. 4. เป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่าง อ. กะเปอร์ จ. ระนอง

กับ อ. ไชยา อ.ท่าฉาง และ อ. ศิริรัฐนิคม จ. สุราษฎร์ธานี ยาว 76 กม. 5. เป็น
 เส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่าง อ. คุระบุรี อ. กะปง อ. ทัพปุก และ อ. เมือง จ. พังงา
 กับ อ. ศิริรัฐนิคม อ. พนม และ อ. พระแสง จ. สุราษฎร์ธานี ยาว 101 กม. 6.
 เป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัดระหว่าง อ. พนม และ อ. พระแสง จ. สุราษฎร์ธานี กับ อ.
 อ่าวลึก และ อ. เมืองฯ จ. กระบี่ ยาว 60 กม. 7. ผ่าน ต. เขาคิน, เข่าพนม อ. เข่า
 พนม ต. โศกยาง อ. เมืองกระบี่ ต. ลินปูน อ. เข่าพนม ต. เพทลา, พรุคินนา, ฉำพ้อ
 อ. กลองท่อม จ. กระบี่ ยาว 70 กม. 8. ผ่าน ต. ภูแหะ, ปริก อ. หุ่นใหญ่ ต. นา
 บางขัน, นาโพ, ควนกรค, หนองหงส์, ชะมาย อ. หุ่นสูง จ. นครศรีธรรมราช ยาว
 56 กม.

เกาะ ซึ่งเป็นที่ตั้ง จ. ภูเก็ต ยอคสูง 518 ม. กว้าง 21.3 กม. ยาว 48.7
 กม. อยู่ทางใต้ของ อ. ตะกั่วทุ่ง จ. พังงา โดยมีช่องทะเล ชื่อช่องปากพระ คั่นอยู่
 ช่องนี้เฉพาะตอนทำฉัตรชัยกับท่าปูน ห่างกันประมาณ 485 ม.

ที่มา: ราชบัณฑิตยสถาน, อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วน
 ท้องถิ่น, 2521), 4: 1147 - 1154.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

จ. ตรีัง มีตำบล ขึ้น อ.ระมาด อ.จ. ปัตตานี, จังหวัดภาคใต้ ตั้งสาธาณกลางที่ ต. ทัพเพียง อ. เมืองตรีัง อาณาเขตทิศเหนือจรด จ. นครศรีธรรมราช ทิศตะวันออกจรด จ. พัทลุง ทิศใต้จรด จ. สตูล และตกทะเลในช่องมะละกาหรือทะเลหนานอก และทิศตะวันตกจรด จ. กระบี่ และตกทะเลในช่องมะละกา

จ. ตรีัง มีแม่น้ำตรีัง (ซึ่งชาวบ้านเรียกกันแต่เดิมว่า แม่น้ำท่าจีน) เป็นแม่น้ำขนาดใหญ่ในแถบนั้น เรือกลไฟขนาดระวาง 300 หรือ 400 ตัน เข้าไปได้ถึง อ. กันตัง เรือขนาดย่อมลงมาและเรือใบอาจไปได้ถึง ต. ควนธานี อ. กันตัง ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งเมืองตรีังมาครั้งหนึ่ง ภูมิประเทศพื้นที่แบ่งออกได้เป็น 3 ตอน คือตอนเหนือซึ่งคอกับทิวเขาบรรทัดเป็นที่เนินสูง ๆ ต่ำ ๆ มีที่ราบอยู่ตามระหว่างเนินและตามลุ่มน้ำ มีป่าไม้ใหญ่ ๆ เช่น ไม้ตะเคียน ไม้หอมพอ ไม้กันเกรา และไม้ยาง เป็นต้น ในตอนนี้มีแร่ทองคำคิบูก และบุกแพร่ม ตอนกลางเป็นที่ลาดต่อเนื่องมาจากตอนเหนือ พื้นที่เป็นที่ราบ ดินแดงเหมาะแก่การเพาะปลูก ในตอนนี้มีสวนยาง สวนเงาะ ตอนใต้เป็นที่ราบต่ำริมทะเลเพาะปลูกได้ นอกนั้นเป็นป่าไม้และทะเล จังหวัดนี้มีเกาะใหญ่น้อยงาม ๆ หลายแห่ง มีถ้ำและวังนกคาย เกาะเหล่านั้น พ. 392 (2519) มีโรงงานทำยางแผ่น ตอนตะวันออกทำเหมืองแร่คิบูก ตอนเหนือทำป่าไม้ ตอนกลางทำสวนยางพาราและเลี้ยงสัตว์ ตอนริมทะเล (ใต้และตะวันตก) ทำประมงและเขาดาน เมื่อครั้งยังไม่มีการพารา ผลเมืองในจังหวัดนี้ได้ทำสวนพริกไทย และสวนจันทน์เทศกันมาก พอยางพาราแพร่หลายเข้ามาถึง จึงได้พากันนิยมปลูกยางเสียหมด จนทุกวันนี้แถบจะไม่มีสวนจันทน์เทศและสวนพริกไทย อนึ่ง แก่ก่อนราษฎรในจังหวัดนี้ทำนาเกลือกันมาก แต่บัดนี้เลิกหมดแล้ว

จ. ตรีัง เป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งในบรรดาหัวเมืองปักษ์ใต้ ถ้าวาตามตำนานเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนี้เป็นเมืองชั้นเมืองนครฯ พญาศรีธรรมมาโศกราชกษัตริย์ผู้ครองเมืองนครฯ ทรงตั้งขึ้นพร้อมกับหัวเมืองอื่น ๆ อีก 11 เมือง ซึ่งเรียกในตำนานเมืองนั้นว่า เมืองชั้น 12 นักษัตริ ในส่วนเมืองตรีังว่าเป็นเมืองนักษัตริ ปีมะเมีย ถือครามา

ในทำเนียบข้าราชการเมืองนครฯ ครึ่งรัชกาลที่ 2 แห่งหนึ่งอ้างไว้ว่า ครังเป็นหัวเมือง
 ชั้นที่ 1 ฝ่ายขวา ขึ้นเมืองนครฯคู่กับเมืองท่าทอง ซึ่งเป็นเมืองฝ่ายซ้ายผู้พยาบาลเมือง
 (เจ้าเมือง) ครังชื่อ หลวงภูภัยราชธานี ถือศักดิ์นา 1,600 เรืองราวของเมืองครังมี
 กล่าวไว้ในหนังสือต่าง ๆ น้อยแห่งเพราะเป็นหัวเมืองขึ้นเมืองนครฯจึงเล่ามาข้างกัน
 เรื่องที่เกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญจึงมักรวมอยู่กับ เรื่องของเมืองนครฯเป็นส่วนมาก แต่โดย
 เหตุที่เมืองครังเป็นเมืองท่าตกทะเลในช่องมะละกา หรือที่เรียกกันในสมัยก่อนว่าทะเล
 หน้านอก และมีทางตัดมาเมืองนครฯได้สะดวกกว่าแห่งอื่น ด้วยเหตุนี้การคมนาคมเกี่ยว
 ข้องกับหัวเมืองชายทะเลในพระราชอาณาเขตค่านั้นและกับประเทศต่าง ๆ ทางตะวันตก
 จึงมักเดินบกจากเมืองนครฯไปลงเรือที่ท่าเมืองครังหรืออีกสถานหนึ่ง ถ้าจะมาเมืองนครฯ
 และเดินทางต่อไปที่อื่น ก็มักมาขึ้นบกในที่นั้นก่อน เหตุนี้เรื่องต่าง ๆ ที่อ้างถึงเมืองครังจึง
 ไม่มีเรื่องอื่นมาลไปกว่าเรื่องมาและพักเท่านั้น เช่น ในพงศาวดารเมืองพัทลุงตอนตำนาน
 ว่า เมื่อ พ.ศ. 1493 พระยาภูมรภิรมนางเลียดขาวไปลังกา ทั้งขาไปและขามาก็แวะที่
 เมืองครัง และว่านางเลียดขาวยังได้สร้างอารามพระศรีสรรเพชญ์พุทธสิหิงค์ ณ ที่พักเมือง
 ครัง ในจดหมายเหตุชาวโปรตุเกสแต่งไว้ว่า เมื่อราว พ.ศ. 2054 อัลญูเกิร์ก แม่ทัพเรือ
 โปรตุเกสซึ่งมาตีเมืองมะละกา ได้แต่งให้อาซเวโคเดินทางขึ้นบกที่เมือง Parangue
 แล้วเดินทางบกควยมาและเกวียนต่อไปจนถึงกรุงศรีอยุธยา เมือง Tarangue นี้เห็นจะ
 เป็นเมืองครังนั่นเอง เมื่อ พ.ศ. 2369 นายร้อยเอก เฮนรีเบอร์นี เป็นทูตซึ่งบริษัทอีสต์-
 อินเดียของอังกฤษ แต่งเข้ามาเจรจาเพื่อขอเปลี่ยนหนังสือสัญญากับเจ้าพระยามนทรที่เมือง
 ครัง ทั้งนี้แสดงว่าเมืองครังเป็นเมืองท่าที่สะดวกแก่การเดินทางจากตะวันตกขึ้นบกเข้ามา
 ประเทศไทยในสมัยนั้น เพราะไม่ต้องเดินเรืออ้อมแหลมมลายู และก่อนหน้าทีกล่าวมาข้าง
 กันขึ้นขึ้นไปสองปี (พ.ศ. 2367) นายร้อยเอก เจมส์โลว์เป็นทูตเข้ามาเจรจากับเมือง
 กับเจ้าพระยามนทร เจ้าพระมนทรให้รับรองนายร้อยเอก เจมส์โลว์เพียงเมืองครัง ไม่ได้
 ขึ้นมาถึงเมืองนครฯ นายร้อยเอกเจมส์โลว์ ว่าตัวเมืองครังเวลานั้นอยู่ที่ควนธานี

เรื่องเมืองตรัง ที่เกี่ยวกับสงครามตามที่ปรากฏในพงศาวดารเมืองพัทลุงมีสองคราว คราวแรกเมื่อ พ.ศ. 2352 ในรัชกาลที่ 2 พม่ายกทัพมาตีเมืองกลาง โปรดให้เกณฑ์ทัพเมืองพัทลุงไปสมทบกับทัพหลวงที่ตรัง ยกไปตีเอาเมืองกลางคืนได้ กับเมื่อ พ.ศ. 2381 ในรัชกาลที่ 3 คนภูมัตถ์สอค์และคนภูมัตถ์ลละ หลานเจ้าพระยาไทรอับดุลละ คบคิดกับหัวมาลีแขกสลัก จูโจมเข้ามาตีเมืองไทรและเมืองตรังได้ และหัวมาลียกเข้ามาอยู่รักษาเมืองตรัง ภายหลังกองทัพที่แยกแตกไปทุกทาง หัวมาลีทิ้งเมืองตรังหนีไป (เรื่องนี้ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 3 ชื่อแขกเพี้ยนไปบ้าง)

จ. ตรัง แต่เดิมจะตั้งเมืองที่ใดไม่ปรากฏ ทราบแต่ว่าในรัชกาลที่ 3 ตั้งอยู่ที่ ต. ควนธานี ริมแม่น้ำตรังเรือใบขึ้นถึงสะควก ต่อมาราว พ.ศ. 2435 จึงย้ายที่ตั้งเมืองไปอยู่ที่ อ. กันตัง เพราะอำเภอนี้เป็นทำเลสะดวกแก่การค้าขาย เรือเมล์ขนาดกลางขึ้นไปถึง ครั้นถึง พ.ศ. 2458 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เสด็จพระราชดำเนินเสียบมณฑลทักษิไน ทรงพระราชดำริว่า เมืองตรังซึ่งตั้งอยู่ที่ อ. กันตัง ไม่เหมาะ เพราะเป็นที่ลุ่ม น้ำทะเลท่วมถึง และไม่เป็นที่ศูนย์กลางของจังหวัดจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองไปตั้งที่ ต. หับเที่ยง อ. บางรัก คือ อ. เมืองตรังบัดนี้ พระราชทานกำหนดก่อนกายให้เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด มีศาลากลางน้ำเป็นที่เที่ยวตากอากาศ

จ. ตรัง มี 6 อำเภอ คือ 1. เมืองตรัง 2. กันตัง 3. ปะเหลียน 4. ยานตาขาว 5. สีเกา 6. ห้วยยอด

สถานีรถไฟสายใต้ (สายแยกไปกันตัง) 845 กม. จากกรุงเทพฯ.

ที่มา: ราชบัณฑิตยสถาน, อธิธานุกรมภูมิศาสตร์ไทย (กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2520), 3: 419 - 423.

ภาคผนวก ก.

ระนอง จังหวัดภาคใต้ ตั้งศาลากลางจังหวัดที่ ต. เขานิวเวศน์ อ. เมืองระนอง ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำระนอง อาณาเขตทางทิศเหนือและตะวันตกตกแม่น้ำกระบุรี และทะเลอันดามัน ทิศตะวันออกจรด จ. ชุมพร ทิศใต้จรด จ. พังงา และจ. สุราษฎร์ธานี

ภูมิประเทศทั่วไปเป็นป่าและเขา มีที่นาบริบูรณ์ อยู่แต่ในท้องที่ อ. กระบุรีและ อ. กระเปอร์เท่านั้น มีสัตว์ป่าชุกชุม เช่น ช้าง แรด เสือ เป็นต้น ตามฝั่งทะเลของจังหวัดที่มีเกาะใหญ่น้อยอยู่หลายเกาะ ราษฎรที่เป็นชาวพื้นเมือง โดยมากหาเลี้ยงชีพในทางทำนา ทำไร่ นอกนี้ตัดไม้ ตักน้ำวาย เย็บจาก ทำน้ำตาลจาก ชื้อขายกันในพื้นเมือง ส่วนพวกที่อยู่ชายทะเลโดยมาก เป็นเชื้อมลายู และชาวน้ำ(Sea Gypsy) หาหอย หาปลา และตัดฟัน หรือรับจ้างเป็นกรรมกรเหมืองแร่ นอกนี้มีชาวต่างประเทศคือ ฝรั่งเศสและจีน ทำเหมือง ซุกแร่ เพราะจ. ระนอง มีแร่ดีบุกอุดมจังหวัดหนึ่ง อาชีพส่วนใหญ่ จึงอยู่ที่การทำเหมืองซุกแร่ เท่านั้น หม่าและชาวอินเดียนค้าขาย หรือรับจ้างทำการค้าบริษัทเหมืองแร่ สินค้ามีแร่ดีบุกเป็นพื้น

จ. ระนอง เดิมเป็นท้องที่ขึ้น จ. ชุมพร คำนตะวันตกซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 เมือง คือ เมืองมลิวัน (เดิวนั้นตกเป็นเขตแดนของสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า) เมืองกระและเมืองระนอง สองเมืองหลังนี้รวมกันเป็น จ. ระนอง เมืองระนอง มีชื่อปรากฏอยู่ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ 1 และที่ 2 ว่าเป็นเมืองหนึ่งที่พม่ายกทัพผ่านเข้ามาเพื่อไปตีเมืองชุมพรเท่านั้น ต่อมาเมืองระนองเห็นจะว่างโรยไป ไม่มีผู้อยู่กันเป็นบ้านเมือง เพราะปรากฏในคำจารึกประวัติพระยาคำรังสุจริต(คอซู้เจียง) ต้นตระกูล ณ ระนอง พระยาคำรังสุจริตเมื่อครั้งยังเป็นจีนคอซู้เจียง ได้พาพวกจีนเข้ามาทำเหมืองซุกแร่และค้าขายที่เมืองระนอง ซึ่งเวลานั้นยังเป็นแขวงเมืองชุมพร และเป็นป่ารกว่างเปล่าอยู่มาก ไม่มีเรือกลสวนไร่นาทำเลที่ทำมาหากิน มีราษฎรไทยและจีนตั้งบ้านเรือน

อยู่เพียง 17 หลังคาเรือนเท่านั้น ครั้นเมื่อพระยาคำรงสุจริตมาตั้งท่าเหมืองชุกแร่และค้าขาย
ค้าขายเจริญขึ้น มีผู้เข้ามาอาศัยทำมาหากินมากในพ.ศ. 2387 รัชกาลที่ 4 จึงโปรดฯให้จีน
คองจูเจียงคือพระยาคำรงสุจริต เป็นผู้ว่าราชการเมืองระนอง เป็นหัวเมืองขึ้นเมืองชุมพร
ถึงพ.ศ. 2405 ในรัชกาลที่ 4 โปรดฯให้ยกเมืองระนองขึ้นเป็นหัวเมืองจัตวา ขึ้นตรงต่อ
กรุงเทพฯ ต่อมาถึงสมัยเมื่อจัดการปกครองหัวเมืองเป็นมณฑลเทศาภิบาล โปรดฯให้โอน
เมืองระนองไปขึ้นมณฑลภูเก็ต แล้วจึงเปลี่ยนมาเป็นจ. ระนอง เมื่อ พ.ศ. 2476

จ.ระนอง มี 4 อำเภอ คือ 1. เมืองระนอง 2. กระบุรี 3. กระเปอร์ 4.

ละอุ่น

แม่น้ำ ใน อ. เมืองฯ จ. ระนอง เป็นแม่น้ำขนาดเล็กและสั้น การคมนาคม
ใช้ได้แต่เรือไ ชนขนาดเล็กและเดินได้แต่เวลาน้ำขึ้นเท่านั้น ปากน้ำออกปากน้ำกระบุรี มี
สันดอนที่ปากน้ำ มีหมู่บ้าน ตลาด และบ้านชาวประมง อยู่ฝั่งซ้าย มีกานสุลกากรและสถานี
ตำรวจอยู่ฝั่งขวา ทรงข้ามไปทางทิศตะวันตก ข้ามแม่น้ำกระบุรีไป แลเห็นแหลมเกาะสอง
ไคถันก ก. สองนี้ อังกฤษเรียกว่า วิกตอเรียปอยน์ เป็นที่ว่าการฝ่ายพม่า

..... พง

ที่มา: ราชบัณฑิตยสถาน. อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วน
ท้องถิ่น, 2521), 4: 1334 - 1336.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

ตารางที่ ๘ ตัวอย่างบัญชีสินค้าขาเข้าเมืองภูเก็ต พ.ศ. 2447¹

ชื่อเรือ	มาจาก	สินค้า	น้ำหนักหีบห่อ	ราคา
ปิดเตรแอน	เกาะหมาก	ผืนรอน	10 ทีบ	ไม่ปรากฏ
		ข้าวสาร	200 ฐนี่	"
		ผ้าต่าง ๆ	10 มัด	"
		ประทัดจีน	5 ทีบ	"
เรือไฟ	ย่างกุ้ง	ข้าวสาร	100 ฐนี่	"

ตารางที่ ๙ ตัวอย่างบัญชีสินค้าขาออกเมืองภูเก็ต พ.ศ. 2447²

ชื่อเรือ	ไปยัง	สินค้า	น้ำหนักหีบห่อ	ราคา
ปิดเตรแอน	เกาะหมาก	กีนุก	1,700 ปีก	ไม่ปรากฏ
		ซีโต้	80 มัด	"
พระยาภูเก็ต	เกาะหมาก	กีนุก	828 ปีก	"

ที่มา :¹ กจช. ร.5 ค.17.2ค, บัญชีสินค้าขาเข้าออกในเมืองภูเก็ต.

² เรื่องเดียวกัน.

ภาคผนวก จ

ตารางที่ 10 แสดงรายงานกะประมาณการปลูกต้นไม้ยางรับเบอเมืองตรัง

รายได้เจ้าของสวน	เสียภาษีขาออก
ปีที่ 1 ไร่ละ 32 บาท 50 สตางค์	97 สตางค์
ปีที่ 5 ไร่ละ 227 บาท 50 สตางค์	6 บาท 82 สตางค์
ปีที่ 8 ไร่ละ 650 บาท 25 สตางค์	19 บาท 50 สตางค์
กำไรส่วนเจ้าของ เมื่อเสียภาษีและค่าใ้สูบแล้ว	รายได้รัฐบาล ภายใน 10 ปี
ปีที่ 1 ไร่ละ 6 บาท 50 สตางค์	ปีที่ 6 ประมาณรายได้จากยางคนละ
ปีที่ 2 ไร่ละ 38 บาท 05 สตางค์	17 บาท 30 สตางค์
ปีที่ 5 ไร่ละ 183 บาท 18 สตางค์	ปีที่ 10 ประมาณรายได้จากยางคนละ
ปีที่ 8 ไร่ละ 540 บาท 75 สตางค์	121 บาท 10 สตางค์

ที่มา : กจช. ร.5 กษ.10.2/5, หนังสือกราบบังคมทูลของพระยารักษ์ฐานประดิษฐ์
เรื่อง รายงานกะประมาณการปลูกต้นไม้ยางรับเบอเมืองตรัง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ฉ

ราคาดีบุก (คิดราคามาตรฐานตลาดกรุงลอนดอน)

ตั้งแต่ปี 1871 - 1962 (พ.ศ. 2419 - 2505)¹

ปี	คิดราคาปอนด์/ 1 ตัน	ปี	คิดราคาปอนด์/ 1 ตัน
1871 (2414)	140	1893 (2435)	85
1872	145	1894	96
1873	133	1895	63
1874	104	1896	60
1875	86	1897	61
1876	76	1898	71
1877	70	1899	112
1878	62	1900	134
1879	71	1901	119
1880	87	1902	121
1881	92	1903	127
1882	102	1904	127
1883	93	1905	143
1884	81	1906	131
1885	87	1907	173
1886	97	1908	133
1887	112	1909	135
1888	118	1910 (2453)	155
1889	93	1911	192
1890	94	1912	209
1891	91	1933	202
1892	93	ฯลฯ	

ภาคผนวก ข :

ประกาศแก้ไขอัตราภาษีเก็บภาคหลวงที่ดินเกษตร

ด้วยมีพระบรมราชโองการ คำว่าสดเห็นเกล้า ฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่าด้วยตามความในประกาศ เก็บภาคหลวงที่ดินในมณฑลภูเก็ต ลงวันที่ 1 พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก 119 นั้น บัดนี้ได้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า คำที่ใช้ว่าภารานั้นในที่ทำการที่ดิน บางแห่งมีธรรมเนียมคิคน้ำหนักต่างกัน คือ บางแห่งคิคน้ำหนัก 300 ชั่ง เป็น 1 ภารา และบางแห่งคิคน้ำหนัก 350 ชั่ง เป็น 1 ภาราดังนี้ พวให้เป็นการยากแก่เจ้าพนักงานผู้ตรวจเก็บภาษีที่ดิน เพราะอัตราในประกาศฉบับนั้น ให้เก็บภาษีที่ดินตามน้ำหนักเป็นภารา และพวให้เกิดยุ่งเหยิงกันต่าง ๆ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เปลี่ยนคำภาราในการเก็บภาษีที่ดิน เป็นทาบกับให้ลดอัตรา เก็บภาษีที่ดินตามส่วนกันแต่ให้ใช้อัตราในท้ายประกาศฉบับนี้ ตั้งแต่วันประกาศใช้สืบต่อไป

ให้เลิกอัตราเก็บภาษีที่ดิน ท้ายประกาศฉบับลงวันที่ 1 พฤษภาคม รัตนโกสินทร ศก 119 นั้นเสีย แต่ข้อความอื่น ๆ ในประกาศฉบับนั้น ให้คงใช้สืบไป

ประกาศมาเมื่อวันที่ 1 กันยายน รัตนโกสินทร ศก 119 เป็นวันที่ 11 6 17 ในรัชกาลปัจจุบันนี้.

อัตราที่ดินที่ซื้อขายกันเป็นทาบแลเป็นเงินเหรียญดังนี้

ราคา	50	เหรียญ	ภาคหลวงทาบละ	5	เหรียญ	เซนต์
"	50	"	ถึง	51	เหรียญ	ภาคหลวงทาบละ	5 เหรียญ 10 "
"	51	"	"	52	"	"	5 " 20 "
"	52	"	"	53	"	"	5 " 30 "
"	53	"	"	54	"	"	5 " 40 "

๑๐ อัตราค่าธรรมเนียมซื้อขายกันเป็นหีบและแปงเงินเหรียญดังนี้

ราคา	เหรียญ	ถึง	เหรียญ	ภาคหลวงหีบละ	เหรียญ	50	เซ็นต์
" 54	"	"	55	"	"	5	"
" 55	"	"	56	"	"	5	"
" 56	"	"	57	"	"	5	"
" 57	"	"	58	"	"	5	"
" 58	"	"	59	"	"	5	"
" 59	"	"	60	"	"	5	"
" 60	"	"	61	"	"	6	"

ที่มา: กจช. ราชกิจจานุเบกษา 17 (ร.ศ. 119): 319.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ตารางที่ 11 บัณฑิตที่สอบประกอบวิชาชีพในบางมณฑลที่เก็บได้ในปี พ.ศ. 2445 และ 2450¹

มณฑล	2445		2450	
	บาท	อีรุ	บาท	อีรุ
กรุงเทพฯ	1,057,261	24	2,169,759	8
นครศรีธรรมราช	833,376	37	1,151,260	43
ปัตตานี	50,978	21	447,872	48
ภูเก็ต	1,456,161	46	1,655,639	22

ที่มา: กจช. เทศาภิบาล; 1 (พ.ศ. 128): 3.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ๗

อัตราแลกเปลี่ยน พ.ศ. 2393-2422

ปี พ.ศ. 2393-	บาททอปอนด์ สตอลิ่ง	ปี	บาททอปอนด์ สตอลิ่ง
1850-79	8.00	1894	16.67
1880	-	1895	15.60
1881	-	1896	16.67
1882	-	1897	16.67
1883	9.23	1898	17.40
1884	9.57	1899	17.10
1885	10.00	1900	16.75
1886	10.00	1901	17.30
1887	10.00	1902	19.30
1888	10.00	1903	19.00
1889	10.90	1904	17.80
1890	10.00	1905	17.15
1891	10.67	1906	15.60
1892	12.10	1907	13.70
1893	12.90	1908-18	13.00

การรายงานการค้าต่าง ๆ ในระยะ 2393 - 2403 ไม่ได้แจ้งอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินเหรียญเม็กซิกันหรือเงินเหรียญเสครท จึงอนุมูลงใช้อัตราแลกเปลี่ยน 5 บาทต่อ 3 เหรียญ.

Source: J.C.Ingram. Economic Change in Thailand 1850-1970.

(Stanford: Stanford University Press, 197);337.

ภาคผนวก ๗

March 19th 1904.

Dear Williamson,

Please let me know as soon as you can whether following is a correct way of stating the case.

*
 "Supposing Puket to hold 4 million Ticals worth of B&M dollars, the idia of the Siamese Government would be, when these dollars are demonetized by the action of the Straits Government, to substitute the Tical and to bring the dollars to Bangkok where they could be coined into Tcs. at sufficient profit to pay for transportation and coining. If this were not done the old dollars would only sell for their silver value, and Siam would be a heavy loser by having to buy the new dollar.

One means of avoiding this would be if, after demonetization, dollars proved to have been held in the Siamese Malay States on the date of domonetization were accepted by the Straits Government at their old value for a certain period.

Is this correct ?

Yours sincerely

(sd) Ralph Paget.

*
 British and Mexican

Office of the Financial Adviser

Bangkok 21st March 1904.

Dear Paget,

The case stated in your letter of the 19th is correct

The fact is that the Straits Government has shut out the Siamese (dollar-using) provinces from the operation of its scheme, and, as a consequence, these provinces now find themselves in the position of having as their currency a coin which it is known will be shortly demonetized and which, in the interval, can not be exchanged for the new dollars now being introduced into the Straits Settlements and the F.M.S.

If the Siamese Government simply sits still and does nothing, it will find, before long, that a portion of its territories is burdened with a currency **which has been discarded** in the neighbouring British Colony (with which the the main part of its trade is carried on) and it is hardly necessary to point out that this will involve serious loss to the holders of the demonetized dollars. Such loss the Siamese Government is naturally **anxious** to prevent, and to this end it has two courses open to it, viz.

(a) to supply, at its own expense, the new Straits dollars, in exchange for present holdings of British and Mexican, or

(b) to follow the British precedent, demonetize the old dollars after a certain given date, and in the interval exchange them freely for ticals, at a fixed ratio- the dollars thus acquired

being brought up to Bangkok and used in the manufacture of fresh ticals. The adoption of this course would save the Government the heavy loss incidental to the first alternative above mentioned, and is naturally the one favoured here, both on sentimental and financial grounds.

If we are to be asked to abandon this project, it would seem only fair that the Straits Government should supply its new dollars to the provinces concerned in the same terms as to the territories already included in its scheme, viz in exchange for an equal number of the old coins, Failing any such arrangement the introduction of the tical is the only equitable alternative.

You will, I am sure, understand that what I have said above is not an official statement of the case, but merely my personal opinion on the matter.

Yours sincerely

(sd) W.J.F. Williamson.

F.M.S. = Federated Malay States.

April 6th 1904.

Dear Williamson,

I have received an official letter from Taylor, the Officer in charge at Singapore, saying "I find it difficult to realize how the Siamese Government would be likely to incur a heavy loss by the demonetization, in the Straits Settlements of the British and Mexican dollar. The Siamese Government incurred no expense in connection with the introduction of these dollars into the states in question, and such dollars as remain there would remain, as before, at their market value."

What is the reply of this ? Is it that Puket and Kedah must lose when paying for goods bought in the course of trade in the Straits Settlements ?

Yours sincerely

(sd) Ralph Paget.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Office of the Financial Adviser

Bangkok, 7th April 1904.

Dear Paget,

With reference to your note of yesterday, it may be quite true that the Siamese Government incurred no expense in connection with the introduction of British and Mexican dollars into its Malay provinces, but these dollars were procured at their then full market value, in exchange for goods to that value. This market value has since declined, and until recently the holders of British and Mexican dollars in Puket and Kedah were on the same footing as holders in British territory. The latter are now, however, to be allowed to exchange the depreciated dollars in their possession for an equal number of new coins bearing a higher token value - a circumstance which places them in a very favourable position as compared with holders of the old dollars in Siamese territory. These must be losers when it comes to paying for goods procured from the Straits Settlement as the price of these goods will be fixed in terms of the new dollars.

In these circumstances, the Siamese Government contemplated providing its own subjects with a coin bearing a fixed relation to gold, to enable them to trade on equal terms with the adjacent communities using a currency of which the value has been similarly fixed. -

If the Government here is allowed to do this, it will not suffer

any loss, as the dollars now in use will be melted down and coined into ticals, to be issued at the rate of 5 ticals for 3 dollars - a rate which will just about cover transport and minting charges.

If this course is not open to the Government, it must either see its people placed in a disadvantageous position, or must itself purchase the new dollars at a rate considerably above their market value, and bear the loss of exchanging them for coin which will sell at their market value only. This loss will be a real one, even if the Government uses these old dollars for the manufacture of ticals, as it will have been compelled to purchase its silver for the coining of ticals at a higher price than it need have paid in the open market. It may be argued that failure to make a profit is not a loss, but this seems a more quibble, as the fact remains that by the adoption of a certain course the Government is put to expense which it would not otherwise have had to incur.

As regards the necessity for some action on the part of the Siamese Government, with a view to changing the currency of its Malay provinces, I may mention the fact that nearly the whole trade of that part of the Kingdom is with Singapore and Penang, the currency of which will be shortly be on a good basis. The disadvantage incidental to a purely silver using country which carried on most of its trade with countries using gold, is well recognised, and was indeed the main argument applied which influenced Singapore in adopting a gold basis. This argument with equal of greater force to the Siamese dollar

using states as the proportion of their trade with gold countries
(in which term I include the Straits Settlements) is even larger
that of Singapore.

Yours sincerely

(sd) W.J.F. Williamson.

ที่มา, กจร. ร.5 ศ.26/14, สำเนาจดหมายเหตกราบบังคับมูลของกรมหมื่นมัติศร-
ราชทัณฑ์ 12 เมษายน ร.ศ. 123.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

ประกาศการใช้เงินตราสยามมณฑลภูเก็ต รตนโกสินทร์ศก 125

พระยาสุริยานุวัตร เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า ในมณฑลภูเก็ตซึ่งมีเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้อยู่แพร่หลาย แต่ราคาเงินต่างประเทศนั้นไม่ยั่งยืนเพราะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอจึงเป็นที่เสื่อมเสียผลประโยชน์ในทางค้าขายของราษฎรในมณฑลนั้นอยู่เป็นอันมาก เพื่อประสงค์จะไม่ให้ราษฎรในมณฑลภูเก็ตเสียผลประโยชน์ในทางค้าขาย เพราะเหตุที่กล่าวมาแล้วแลเพื่อจะให้เป็นความสะดวกในการค้าขายทั่วไป

จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติออกกฎข้อบังคับตามมาตรา 6 ในพระราชบัญญัติเงินตรา รตนโกสินทร์ศก 122 ดังต่อไปนี้

- 1) ตั้งแต่วันที่ใดลงในประกาศนี้เป็นต้นไป ให้ใช้บรรดาพระราชบัญญัติแลกเปลี่ยนเงินบาทแลเงินตราปลีกกับอัฐทองแดง ซึ่งเป็นส่วนของเงินบาท กับทั้งให้ใช้ธนบัตรรัฐบาลสยามเป็นเงินตราที่ชอบด้วยกฎหมาย
- 2) เพื่อประสงค์จะให้เพื่อความสะดวกแก่ราษฎรแลการค้าขาย ให้พระคลังมณฑลภูเก็ตมีอำนาจออกใบสำคัญตราฟของรัฐบาลให้ราษฎรนำไปเบิกเงินจากเจ้าพนักงานผู้ซึ่งรัฐบาลได้ตั้งไว้โดยเฉพาะการนี้ที่เมืองป็นัง เมืองสิงคโปร์ แลเมืองฮ่องกง แลให้เจ้าพนักงานของรัฐบาลที่ได้ตั้งขึ้นในเมืองเหล่านั้นมีอำนาจออกใบสำคัญไปเบิกเงินจากพระคลังมณฑลภูเก็ตได้คล้ายอย่างเดียวกัน ใบสำคัญเบิกเงินนี้ เจ้าพนักงานต้องออกให้ตามพิถักแลกเปลี่ยนแลตามลักษณะข้อบังคับทั้งปวงซึ่งเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจะได้ออกกำหนดให้ไว้เป็นครั้งเป็นคราว

3) การที่พระคลังแลที่ว่าการของรัฐบาลต่าง ๆ ในมณฑลภูเก็ต ได้เคยยอมรับเงินต่างประเทศใช้เป็นค่าภาษีอากรบางอย่าง แลค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เป็นธรรมเนียมมานาน ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน รัตนโกสินทร์ศก 126 ให้เลิกธรรมเนียมนี้เสีย ให้รับเงินภาษีอากรแลค่าธรรมเนียมทั้งสิ้น ซึ่งจะมีผู้เข้ามาส่งในกำหนดภายหลังวันที่กล่าวนี้เป็นเงินตราสยามอย่างเดียว

4) แค้นไปให้พระคลังมณฑลภูเก็ตมีอำนาจจำหน่ายเงินตราสยามแลธนบัตรของรัฐบาลแลเงินเหรียญอังกฤษแลเงินเหรียญแมคซิกกัน สุดแล้วแต่จะทำได้ตามสมควร กับเงินทุนที่มีอยู่ในพระคลัง จนกว่าเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจะได้มีประกาศข้อบังคับขึ้นไป ให้รับแลเงินนั้นตามพิกัดค่าแลเงินซึ่งเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจะได้กำหนดให้ไว้เป็นครั้งเป็นคราว สุดแล้วแต่จะเห็นสมควรกับราคาชาดูเงินที่ซื้อขายกันอยู่ในท้องตลาด แลสุดแล้วแต่ลักษณะของการค้าขายที่เป็นอยู่ตามสมัย

ประกาศมา ณ วันที่ 26 กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก 125

ที่มา: กจช. ร.5 ค.26/13, ประกาศใช้เงินตราสยามในภูเก็ต ร.ศ. 125
20 กรกฎาคม จ.ศ. 125.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

นางสาวชิวารวรรณ คัดทะหงษ์ เกิดเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๖
ที่อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๑๖ ต่อมาได้เข้าศึกษาต่อใน
ระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพ.ศ. ๒๕๑๗

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย